

МЕСТО И УЛОГА НР КИНЕ У ДЕФИНИСАЊУ БЕЗБЕДНОСТИ АЗИЈСКО-ПАЦИФИЧКОГ РЕГИОНА

Милан Коњиковац
Министарство одбране Републике Србије,
Управа за међународну војну сарадњу

Глобално безбедносно окружење може се данас посматрати као неповратни процес економске глобализације и стварања мултиполарног света. Коегзистирање хладног рата са потенцијалним жариштима (корејско полуострво, Тајван), односно политичке подозривости са економском сарадњом (Кина–САД, Кина–Јапан), испреплетеност историјских спорова са актуелним (Кина–Јапан, Кореја–Јапан), као и постојање традиционалних са асиметричним претњама заправо су сумарни преглед безбедносних изазова азијско-пацифичког региона. Услед постојећег неповерења између великих сила неопходна потпуна регионална интеграција потрајаће још дуго.

Војна стратегија НР Кине је стратегија активне одбране која подразумева да Кина не покреће агресију и ратове, већ подразумева активне мере ради одбране националног суверенитета и територијалног интегритета. Влада НР Кине је опредељена да настави пут мира, развоја и сарадње који су у интересу и Кине и региона, што је суштински и историјски различито од досадашњих сила у успону. Такође, настоји се променити модалитет економског развоја према којем ће досадашња оријентација на развој БДП уступити место економској ефикасности, квалитету производа, заштити околине, креирању социјално безбедне мреже и технолошких иновација.

Одговор великих сила на убрзано позиционирање НР Кине као глобалне силе имаће велики утицај на сам унутрашњи развој НР Кине и њено „спољно“ понашање. Међународна заједница са правом очекује од НР Кине да преузме већу одговорност на међународној сцени, али се у Пекингу очекује да подршка и помоћ буде двосмерна.

Кључне речи: *стратегијски значај, стабилност, динамичност, комплексност, сарадња и дијалог*

Безбедност је као и мир, недељива, делује по принципу спојених судова са окружењем, односно, у међузависности националних безбедности.¹

¹ B. Buzan, *People, States and Fear* (Second edition, London, 1991), 208.

У књизи “*Adam Smith in Beijing: Lineages of the 21st Century*” писац Ђовани Ариги недвосмислено истиче: „на самом почетку 20. века, европска моћ у Азији и Африци је достигла врхунац; ниједна земља, бар се тако чинило, није могла да издржи надмоћ европског наоружања и трговине. После само 60 година, остали су само трагови европске доминације... Никад пре, у читавој људској историји се није десио тако брз револуционарни преокрет као овај“. Историјски посматрано, европска доминација у источној Азији била је краткотрајна. Све до 17. и до почетка 18. века та регија била је једна од најдинамичнијих и најразвијенијих у свету, ако не и најразвијенија.

Иако је доживела нагли пад током наредних 200 година, од педесетих година било је много повезаних случајева економских чуда. Јапан у 1950-им и 1960-им, Јужна Кореја, Тајван, Хонг Конг, Сингапур, Малезија и Тајланд у 1970-им и 1980-им, и Кина 1990-им и 2000-им годинама. Другим речима, од око 2000 година историје, само 10 посто је проведено под европском доминацијом. Одатле, идеја о историјски нераздвојивости, изванредности и супериорности Запада ипак је обмањујућа. Ако се узме у обзир 2000 година историје, данашња дешавања представљају процес који је по Андреу Гундеру Франку назван ПРЕОРИЈЕНТАЦИЈА: реконфигурација светске трговине и премештање баланса глобалне моћи са Запада на Исток.

Због својих динамичних и брзих промена азијско-пацифички регион поново све више привлачи пажњу међународне јавности, а изванредан економски и политички успон НР Кине нас позива да се поновно процени конвенционално читање Адама Смита и разумевање његовог ремек дела “*The Wealth of Nations*”.

Безбедност азијско-пацифичког региона

Азијско-пацифички регион поприма све значајнију улогу у међународној политици, укључујући и безбедност на почетку 21. века. Међутим, и поред све јаснијег и снажнијег утицаја на укупне међународне односе, различита су дефинисања региона у многобројним форумима, телима и поимањима, наравно, у складу са контекстом у којем се регион посматра и аргумената који се користе. Неспорно је да регион географски обухвата државе североисточне и југоисточне Азије, као и Аустралију и Нови Зеланд. Међутим, како би регион, због већ поменутог значаја у међународној политици био правилно схваћен, у њега се у ширем контексту свакако морају укључити и Сједињене Америчке Државе, чије је неспорно стратешко и економско ангажовање са свим државама географског региона. Такође, укључивање Руске Федерације у шире схватање региона, због њене улоге у различитим иницијативама, споровима, сарадњи са државама географског региона, као и њене величине и значаја у међународним односима и географске присутности, може се третирати као неопходно да би се правилно доносили закључци везани за безбедносну ситуацију региона данашњице и у будућности. Иако постоје и тумачења која, на истом принципу, покушавају да укључе и Индију у шире схватање региона, због њених стратешких интереса посебно у југоисточним државама региона, ми је овом

приликом нећемо посматрати као његов интегрални део. Према актуелној географској подели, АПР је подељен на неколико подрегиона и то: североисточни, југоисточни, јужни и централни.

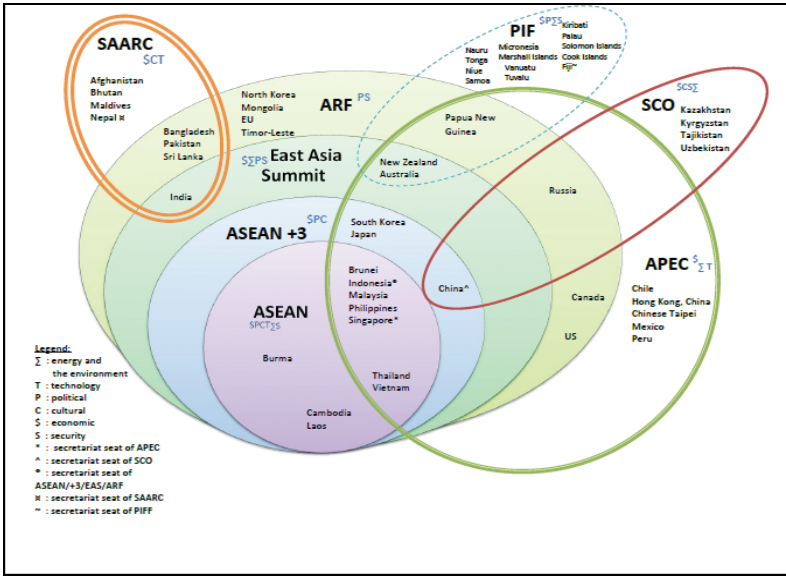
Слика 1 – Азијско-пацифички регион

У Североисточну Азију спадају: НР Кина, Јапан, Северна и Јужна Кореја и Монголија. Као кључни подрегионални безбедносни изазови могу се издвојити: тензије на корејском полуострву, територијални спорови и нерешено питање Тајвана. Југоисточна Азија: обухвата Мијанмар, Лаос, Тајланд, Камбоџу, Малезију, Сингапур, Индонезију, Филипине, Вијетнам, Источни Тимор, Бурму и Брунеје. Од безбедносних изазова у овом подрегиону се издвајају: поморске безбедносне претње, спорови у Јужном кинеском мору, као и спорови између АСЕАН чланица.

Авганистан, Бангладеш, Бутан, Индија, Малдиви, Непал и Пакистан су саставни део Јужне Азије. Спор око Кашмира између Индије и Пакистана, територијални погранични спор између Индије и Кине, као и рат против тероризма су свакако највећи безбедносни изазови овог подрегиона. Централна Азија обухвата Узбекистан, Казахстан, Туркменистан, Таџикистан и Киргистан. Сепаратизам, тероризам и екстремизам су доминантни безбедносни изазови у овом делу АПР.

Истовремено, поред ближег одређивања азијско-пацифичког региона, неопходно је и уочити чињеницу да су, у новонасталим међународним околностима, безбедносне политике свих држава света претрпеле многобројне промене током последњих деценија, те да је у значајној мери приметан константни развој безбедносних политика различит од периода хладноратовског поимања света. Крај хладног рата је без сумње означио и крај релативно стабилне и симетричне дистрибуције моћи унутар међународне заједнице и довео до значајних еволуција и константних промена безбедносних политика и стратешког мишљења. Прво, знатно је смањена могућност директног оружаног сукоба у региону у којем би учествовале велике или хладноратовске суперсиле. Друго, глобализацијом и интензивираним међузависно-

сти дошло је до повећања како броја тако и природе безбедносних изазова са којима су државе азијско-пацифичког региона биле суочене. Суштинска одлика нових безбедносних изазова, ризика и претњи јесте да они све више постају непредвидиви, асиметрични и да имају транснационални карактер.

Слика 2 – Азијско-пацифичка безбедносна архитектура

Због другачијих приступа безбедносној политици, неопходно је издвојити два основна правца безбедносних изазова који утичу на целокупну ситуацију, како у азијско-пацифичком региону, тако и на глобалном нивоу. Први правац су традиционални изазови, оличени у нарушавању безбедности копнених и поморских линија комуникације, територијални спорови и питања везана за интегритет и суверенитет држава, док секундарни правац сачињавају нетрадиционални изазови безбедности којима се придаје све већа пажња како у анализирању безбедносне ситуације, тако и у спровођењу различитих регионалних иницијатива усмерених ка њиховом превазилажењу. Као доминантне представнике ове групе безбедносних изазова убрајамо тероризам, пиратство, природне катастрофе, етнички екстремизам, климатске промене, борбу за ресурсе, организовани криминал и сл.

Глобално безбедносно окружење може се данас посматрати као неповратни процес економске глобализације и стварања мултиполарног света. Такав свет карактерисаће се интензивирањем међународног стратешког надметања, пре свега усмереног на промену међународног поретка, јачање националних капацитета и геополитичко надметање. Паралелно са геополитичким надметањем, доћи ће и до јачања интегрисаних и насилних безбедносних претњи. Управо ће због тога државе, велике силе пре свих, наставити да предузимају кораке ка обнови и унапређењу

својих безбедносних и војних стратегија, ка убрзању војних реформи и развоју савремене и софистициране војне технологије. С обзиром на карактеристике које азијско-пацифички регион има, готово је сигурно да ће он имати можда и централно место у глобалним оквирима током 21. века. У прилог наведеном говори и чињеница да је администрација председника Барака Обама одлучила да управо азијско-пацифички регион буде један од приоритета њене безбедносне и спољне политике у наредном периоду. Узимајући у обзир и већ истакнути економски значај региона у глобалним оквирима, може се констатовати да ће регион постати један од приоритетних за стратешко надметање у глобалним оквирима управо због чињенице да ће се на тај начин испољити велики утицај на контролу светске економије.²

Слика 3 – Спајкменов "Rimland" са два кључна евроазијска простора

Анализирајући даље такве претпоставке, може се доћи до закључка да ће економски фокус држава азијско-пацифичког региона бити усмерен ка обалским областима, те ће се стратешки и безбедносни фокус преусмерити ка контроли поморских комуникација виталних за одржање и унапређење постигнутог нивоа економског развоја. Са војног аспекта тумачења безбедносне ситуације, у оваквим случајевима корисно је применити матрицу центра гравитације. Дакле, најзначајнији део азијско-пацифичког региона, како сада, тако и у наредном периоду, биће приобални регион у којем је концентрисана производња без које се не може замислити глобална економија. Овај приобални појас је амерички научник холандског порекла Николас Спајкман још током Другог светског рата назвао *Римлендом*.³ Управо ће Римленд азијско-пацифичког региона и његови производни капацитети представљати и већ представљају центар гравитације овог дела света.

Дефинишући овако центар гравитације региона, одмах се могу поставити питања који су то критични захтеви, способности и рањивости који могу да утичу на азијско-пацифички Римленд. С обзиром на то да су привреде региона у највећем случају извозно оријентисане, као критични захтев одмах се може издвојити неопходност потребе несметаног приступа различитим сировинама и ресурсима. Овакав приступ

² Yan Youqiang and Chen Rengxing, „On Maritime Strategy and the Marine Environment“, Zhongguo Junshi Kexue 2, 20 May 1997, 81–92, (*China Military Science*), Beijing.

³ Spykman N. J: *The Geography of the Peace*, Harcourt, Brace & Co., New York, 1944.

омогућава наставак снажног извоза и даљег економског и привредног просперитета који дефинишу критичне способности овог региона. Из наведеног се одмах могу издвојити и критичне рањивости у оваквој матрици. Сасвим је јасно да су критичне рањивости азијско-пацифичког Римленда блиско повезане са контролом најважнијих поморских линија комуникација, јер директно обезбеђују динамички развој многих економија у азијско-пацифичком Римленду.⁴ То је посебно случај уколико се анализира значај Јужног кинеског мора. Наиме, кроз Јужно кинеско море транспортује се највећи део сировина, угључујући и енергенте, неопходне за даљи развој држава региона. Истовремено, кроз Јужно кинеско море транспортује се и значајан део производа држава региона ка крајњим тржиштима. Због свих тих чињеница, значај Јужног кинеског мора данас се може упоредити са значајем Медитерана кроз историју.

Узимајући све наведено у обзир, изводи се закључак да територијални спорови и адекватна контрола поморских линија комуникација од стратешког значаја у азијско-пацифичком региону, представљају озбиљан безбедносни изазов који је неопходно решавати мирним путем и преговорима уз пуно поштовање међународног права, међународних уговора, суверенитета и територијалног интегритета држава чланица УН.⁵

Због својих изузетно динамичних и брзих промена у економском, социјалном, политичком и безбедносном смислу, азијско-пацифички регион (АПР) и даље непрестано привлачи огромну пажњу светске јавности. Анализом безбедности овог региона последњих деценија може се уочити да је регион остао зачуђујуће миран, односно да није дошло до класичног сукоба између кључних актера који дефинишу стабилност овог региона. Основни разлог оваквог крајњег исхода и брзог економског развоја лежи у:

1. отварању, реформама и мирном развоју Кине, Јапана и осталих држава региона;
2. дефинисању економског и трговинског развоја као топ-приоритет земаља региона;
3. немешању у туђа унутрашња државна питања и решавање спорова мирним путем;
4. јачање субрегионалних безбедносних механизма и регионалне интеграције (ШОС, АСЕАН, АСЕАН+, АРФ, ЕАС...);
5. стабилним америчко-кинеским односима који су обезбедили заједничка добра за регионалну безбедност и развој.

Као резултат ових процеса АПР регион данас се доживљава као главни покретач светског економског развоја, а НР Кина као доминантна сила у региону и шире. Азијско-пацифички регион је политички, економски, културолошки и геостратегијски најразноврснији и најкомплекснији регион на свету.

Коегзистирање хладног рата са потенцијалним жариштима (корејско полуострво, Тајван), односно политичке подозрености са економском сарадњом (Кина –САД, Кина–Јапан), испреплетеност историјских спорова са актуелним (Кина–Јапан, Кореја–Јапан), као и постојање традиционалних са асиметричним претњама заправо су сумарни преглед безбедносних изазова АПР. Услед постојећег неповерења између ве-

⁴ Значај безбедност поморских линија комуникације најбоље се може уочити на примеру НР Кине која је од 2009. године највећи извозник и други увозник у свету. Зависности НР Кине од спољне трговине најбоље потврђују екзактни показатељи: 33,4% (1991), 60% (2010); 50,1% (2011). Већина светских кључних мореуза и пролаза је изван кинеске контроле, што је у време криза и сукоба чини врло рањивом.

⁵ Вода сачињава 70% Земљине површине, а 90% светске трговине се одвија воденим путем, од чега се половина реализује прекоокеанским областима у Азији. Посебан проблем представља чињеница да 50% светских поморских граница није демаркирано.

ликих сила неопходна потпуна регионална интеграција потрајаће још дуго. Регион тренутно ужива најдинамичнији економски развој, иако нека од потенцијалних жаришта све више изазивају забринутост код неких субјеката у међународној заједници. Међутим, докле год велике силе успешно могу да брижљиво и рационално управљају својим односима, укупна стратегијска стабилност у региону ће се наставити и одговор на актуелна жаришта моћи ће успешно да се адресира у догледно време.

Војна стратегија НР Кине

Кина тежи националној одбрамбеној политици која је дефанзивна у својој основи. У складу са Уставом и осталим релевантним законима, оружане снаге Кине бране земљу од спољне агресије и осигуравају укупну социјалну стабилност и мир. Стратешки задатак модернизације друштва је изградња ефикасне националне одбране и одржавање светског мира и стабилности. Као национални интереси НР Кине дефинисани су: стабилност, суверенитет и територијални интегритет, национално уједињење, као и одржив економски и социјални развој.

У складу са таквом проценом глобалне безбедносне ситуације, основни циљеви војне стратегије, дефинисани у Белој књизи одбране из 2010. године, јесу:

1. *изградња интегрисаног система у заједничким операцијама, са тежиштем на асиметричном ратовању* (припрема за извођење заједничких здружених операција сва три вида са тежиштем на јачању способности одвраћања у реалним условима);

2. *победа у локалном рату у условима примене информатичке технологије* (приоритет који у фокусу има модернизацију народно ослободилачке армије Кине (НОАК), промовисање јединственог развоја информационог ратовања, као и повећање иновација у војној теорији, технологији, организацији и управљању);

3. *јачање стратегије са кинеским карактеристикама* са акцентом на побољшање квалитета реформских процеса у научном и технолошком смислу;

4. *спречавање избијања сукоба и ратова* (повећање напора на политичком, економском и дипломатском плану са циљем спречавања регионалних конфликта и ратова);

5. *стварање безбедносног окружења за успешан развој Кине* (применом стратегије и политике мирољубивог развоја, НОАК унапређује војне односе са ОС других држава, који не подразумевају стварање блокова, не подржавају сукобе и нису усмерени против треће стране. НР Кина учествује у УН МНОП, сарађује у међународној борби против тероризма и пирата, као и у операцијама отклањања последица природних катастрофа);

6. *развој стратегије и тактике народног рата* (кључна предност НР Кине произилази из активног ослонаца на народ).

Војна стратегија НР Кине је стратегија активне одбране која подразумева да Кина не покреће агресију и ратове, већ подразумева активне мере ради одбране националног суверенитета и територијалног интегритета. Влада НР Кине је одређена да настави пут мира, развоја и сарадње који су у интересу и Кине и региона, што је суштински и историјски различито од досадашњих сила у успону. Такође, настоји се променити модалитет економског развоја према којем ће досадашњи фокус на развој БДП уступити место економској ефикасности, квалитету производа, заштити околине, креирању социјално безбедне мреже и технолошких иновација.

Прихваћен је концепт свеобухватног приступа националној безбедности (*Comprehensive approach*) и уместо досадашње билатералне оријентације пажња се све више посвећује мултилатералном приступу и фокусима на специфична питања. Посебан фокус усмерен је на имплементацију новог безбедносног концепта, односно на „узајамно поверење, узајамну корист, једнакост и сарадњу“ и покушај да се изгради мирно и просперитетно окружење. Тежња ка општим развојем је у директној корелацији са мирним решавањем спорова и разлика са осталим великим силама, односно промовисању механизма регионалне безбедности.

Док је геостратешки и даље фокусирана на источну Азију, НР Кина ће стратешку пажњу све више усмеравати ка Западу. Овакав нови западни изглед може преобликовати кинеску геостратегијску визију, као и евроазијски пејзаж. Влада НР Кине мораће све више да инвестира огромне ресурсе и напоре у промовисању повољнијег имиџа, како на домаћој, тако и на међународној сцени. Убрзаном модернизацијом оружаних снага, НР Кина ће морати да све више узима у обзир интересе и забринутост САД и својих суседа. Одговор великих сила на убрзано позиционирање Кине као глобалне силе имаће велики утицај на сам унутрашњи развој НР Кине и њено „спољно“ понашање. Међународна заједница са правом очекује од НР Кине да преузме већу одговорност на међународној сцени, али се у Пекингу очекује да подршка и помоћ буде двосмерна.

Реформски процес и најзначајнији унутрашњи економски изазови НР Кине

Кина није земља класичне западне демократије, мада се и поред декларативног опредељења за социјалистички систем са „кинеским карактеристикама“ све више приближава тзв. једнопартијском капитализму који треба да допринесе формирању новог модела привредног раста заснованог не само на извозу и инвестицијама, него и на већој домаћој тражњи и приватним предузећима. Овакав модел знатно би помогао у смањењу огромних трговинских суфицита Кине, који већ годинама изазивају бес Запада.

Званични Пекинг себе доживљава као највећу земљу у развоју, респектабилну силу у Азији са повећаним глобалним утицајем и интересима, као и економијом са најбржим развојем. Посебно истиче да је једина од пет сталних чланица СБ УН која није у потпуности уједињена и да, као нова глобална сила у успону, има различите слабости, како унутрашње, тако и спољне. Развој Кине директно зависи од регионалног и светског мира и стабилности, а сам мир и развој региона не може успети без конструктивне улоге и учешћа Кине.

Након отварања према спољном свету, НР Кина је у последњих 30 година остварила велика достигнућа, од којих посебно треба истаћи:

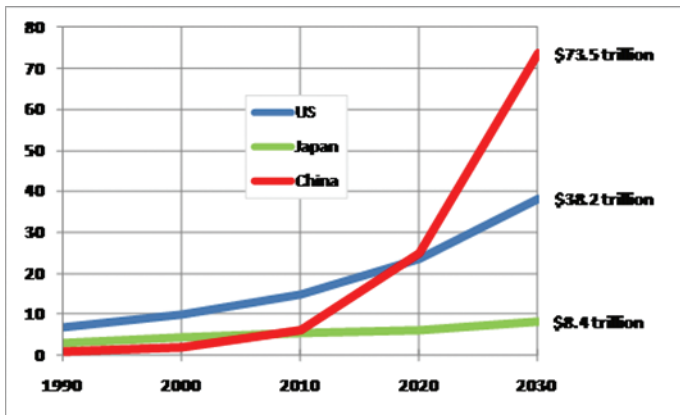
- након престизања Италије, Француске, ВБ, Немачке и Јапана у последњој деценији, НР Кина је званично постала друга економска сила на свету,
- највећи произвођач 35 артикала на свету (челик, цемент и сл.),
- највеће тржиште мобилних телефона (преко 800 милиона корисника),
- највећи произвођач и купац аутомобила на свету,
- располаже са најдужом и најбржом железничком мрежом на свету,
- највећи кредитор САД.

Наредна табела илустративно показује како су државе у свету рангиране у односу на различите индикаторе способности, чиме се најбоље може увидети реални прогрес НР Кине.⁶

Ранг	Географија и демографија		Економија и војна снага		Људски ресурси	
	Површина	Популација	БДП	Буџет одбране	Научна база	Индекс људског развоја
1.	Русија	Кина	САД	САД	САД	Исланд
2.	Канада	Индија	Кина	Кина	Јапан	Норвешка
3.	САД	САД	Јапан	Велика Британија	Велика Британија	Аустралија
4.	Кина	Индонезија	Индија	Француска	Немачка	Канада
5.	Бразил	Бразил	Немачка	Русија	Кина	Ирска
6.	Аустралија	Пакистан	Велика Британија	Немачка	Француска	Шведска
7.	Индија	Бангладеш	Русија	Јапан	Канада	Швајцарска
8.	Аргентина	Русија	Француска	Саудијска Арабија	Италија	Јапан
9.	Казахстан	Нигерија	Бразил	Италија	Шпанија	Холандија
10.	Судан	Јапан	Италија	Бразил	Јужна Кореја	Француска

Слика 4 – Преглед способности 10 најуспешнијих држава по категоријама⁷

Процене ММФ су више него охрабрујуће за наставак започетог економског пута НР Кине, где се након преузимања статуса друге економске силе света предвиђа да ће ова земља до 2020. године преузети водећу позицију, а до 2030. имати чак дупло већи раст од САД.

Слика 5 – Предвиђања ММФ-а која се односе на економски раст НР Кине

⁶ Bruce Russett, *World Politics-The Menu for Choice*, (Ninth Edition, 2010), 116.

⁷ Индекс људског развоја представља комбинацију животног века, едукације и стандарда живота грађана.

Економске реформе започете су 1978. године и резултирале су огромним променама не само у економској, него и у политичкој и социјалној сфери. Свакако, политичке и социјалне промене су у директној вези са процесом економског развоја, што у одређеном смислу може условити конфликт између ове три области. Просечни раст БДП је од започетих реформи 1978. године био у просеку 10% на годишњем нивоу, што је имало за последицу убрзану интеграцију НР Кине у глобални економски систем. Током 2011. године увоз је износио око 1,7 трилиона УСД, стране директне инвестиције су биле око 1/5 укупних порезних прихода, 1/4 индустријских прихода и 1/4 од укупног БДП. Као резултат економског развоја и усвојеног економског модела, очекује се наставак привлачења страних директних инвестиција.

Као што стручна литература наглашава, развој друштва се одвија у три фазе: аграрној фази која је заснована на малој заради, масовном индустријском и производњачком развоју који доноси константну зараду и модерној производњи који гарантује још већи развој и зараду. НР Кина се тренутно налази у другој фази, пошто је фокус био више усмерен на квантитет наго на квалитет. Иако располаже са 40% обрадиве површине и само са 28% воде од светског просека, НР Кина је способна да обезбеди своју самоодрживост у погледу прехране и све већег животног стандарда становништва. Међутим, постоје неколико озбиљних изазова:

1. Због изабраног модела економског развоја угрожени су ресурси и околина. Такође, због типа развоја и унутрашње штедње, све је слабија домаћа потражња што чини НР Кину зависном од извоза. С обзиром на чињеницу да она није богата природним ресурсима, сам модел се мора променити. Извоз се мора успорити на рачун домаће потражње, јер је ризично да се држава ослања на страна тржишта и стране директне инвестиције.⁸

2. Лоша дистрибуција структуре националне економије: у примарном сектору (пољопривреда) још увек је запослено 34,1% становништва, 27,8% ради у секундарном сектору (производња – сличан проценат као у САД у периоду 1870–1910. године), док 34,1% у трећим индустријама (услуге – што представља половина у односу на развијене земље).

3. Урбанизација земље. Због наглог егзодуса из руралних крајева са ниском школском квалификацијом у метрополе, влада мора обезбедити адекватну инфраструктуру и едукацију. Такође, расте стопа криминалитета, а све више се уочава проблем недостатка градова средње и мање величине.⁹

4. Ниска радна продуктивност и недостатак радне снаге због миграције у велике градове.¹⁰

5. Због светске финансијске кризе, удео владе у БДП је повећан од 10% на 20%, радничка класа је смањена са 53,4% на 39,7%, док је приватни сектор ојачао са 37% на 41%. Концентрација дохотка је неравномерна и влада мора преузети већу улогу у његовој дистрибуцији, обезбеђујући довољне и квалитетне базичне услуге, јер у противном прети реална опасност од социјалне нестабилности.¹¹

⁸ Удео Кине у светској производњи износи 9%, али истовремено троши око 11% глобалне производње сирове нафте, 40% челика, 50% цемента и 45% угља.

⁹ Скоро половина кинеске популације живи у великим градовима. Кина ће ускоро имати 200 градова са преко милион становника.

¹⁰ Један амерички радник производи 16, јапански радник 13, а руски радник 4 пута већу вредност у односу на кинеског радника.

¹¹ Преко 160 милиона становника Кине живи у сиромаштву. Средњу класу чини 23%, а чак 64% радничку класу са минималним примањима. Ако се узме у обзир тзв. „*Gini-Coefficient*“, који указује на ниво

6. Политичке реформе и транспарентност.¹² Главни проблем представљају корупција, концентрација дохотка и повлашћене интересне групе у сенци.¹³

7. Старење популације и ниска стопа наталитета (1,4%) због усвојене политике „једно дете“ током седамдесетих година 20. века.¹⁴

8. Инкорпорација етничких мањинских заједница и региона који су поред културолошких разлика, мање развијени него остали, посебно дуж источне обале НР Кине. Екстремно брз развој региона, попут Шангаја и Хонг Конга још више доприноси социјално-економским разликама између региона и могу условити појачане захтеве за све већом аутономијом, што директно утиче на унутрашњу стабилност.

Утицај светске економске кризе на привреду НР Кине и прогноза за наредни период

Општа светска глобализација, међусобна повезаност континенталних и националних економија одразила се и на досадашњи убрзани економски развој НР Кине. Светска економска криза која је у највећој мери погодила САД и земље ЕУ, има утицаја и на благо успоравање развоја кинеске економије. Међусобна повезаност тржишта свакако се одражава на степен реализације производње и способности светског тржишта за размену добара.

Подстакнут јефтином радном снагом, извозом и великим инвестицијама, просечан привредни раст у деценији до 2010. кретао се изнад десет одсто. Међутим, постојећи економски модел почео је да посустаје због притиска да се плате повећају, као и због пада иностране тражње због глобалног успоравања. Раст привреде и економске моћи у току 2011. године достигао је 9,2%, према кинеским подацима, а према ММФ-у 8,3%. У току 2012. године предвиђања кинеске стране је да ће тај раст износити 7,4% што је најспорији забележен раст од глобалне финансијске кризе 2009. године. Кина има за циљ да удвостручи бруто домаћи производ (БДП) и приходе по глави становника (из 2010. године) до краја 2020. године, што значи да би просечан годишњи БДП требало да напредује за око 7–8% у датом периоду.

Најважнија тржишта за НР Кину су ЕУ, САД, Јапан и земље АСЕАН-а, а наредних година планира се значајнији продор на тржишта земаља у развоју (земље Африке, Латинске Америке, централне и источне Европе, југоисточне Азије).

Сигурно је да ће и тренутна ситуација и односи са Јапаном имати утицај на развој економије у овој години. Једна од кинеских мера предузетих против Јапана је и бојкот њихове робе. Сигурно је да ће на тај начин у одређеној мери онемогућити даљи развој јапанске привреде, али с обзиром на број постојећих јапанских фабрика и радних места за кинеско становништво, сигурно је да ће имати обострани утицај (тренутно смањена куповина јапанске робе за 15–30%).

дистрибуције богатства (0,4–0,5 у Кини) онда је евидентно да се ниво поверења у владу смањује, а социјална стабилност се значајно доводи у питање.

¹² Кина се налази на 75. месту према међународном индексу транспарентности.

¹³ Од 2007. године због корупције је кажњено 660.000 цивилних службеника.

¹⁴ У 2015. години више од 20% кинеске популације имаће преко 65 година.

Инфлација на годишњем нивоу износи 4–5% и за сада монетарном и фискалном политиком успешно контролишу инфлацију, са повременим одобравањем кредита како домаћим тако и страним компанијама и инвеститорима. Покушавају да повећају своје инвестиције у иностранству, пре свега због повећања властите енергетске безбедности. Кина има највеће економске резерве на свету, а САД и ЕУ су их приморали да изврше ревалоризацију националне валуте која је у последњих годину дана ојачала 25%. Због нестабилне вредности америчког долара на светском тржишту део својих девизних резерви претварају у друге валуте. Оваквом економском политиком НР Кина настоји да, и поред утицаја светске економске кризе, одржи даљи економски развој и достигнути животни стандард својих грађана. Предвиђања страних стручњака су да ће у оваквом темпу НР Кина моћи да се развија у наредних 20 година.

Актуелна политичко-безбедносна ситуација у НР Кини

Кина често наглашава пет суштинских интереса од значаја за националну безбедност:

1. Национална стабилност: одржати интерес мањина и социјално-економских разлика источних приобалних провинција и унутрашњости Кине у балансу.

2. Територијални интегритет: одлучно се супротставити независности Тибета, суверенитету Тајвана и спољним захтевима за територијалним уступцима у јужном кинеском мору.

3. Развити одрживу економију: смањити зависност од извоза и ојачати домаћу потрошњу, али такође и реструктурирати енергетски систем од угља ка новијим енергетским ресурсима који не угрожавају природну околину.

4. Унапредити научно истраживање и развој ради подршке националној економији.

5. Развијати хармонично друштво: уважавати све унутрашње различитости и специфичности, повећати транспарентност, смањити корупцију и наставити започете реформе у друштву.

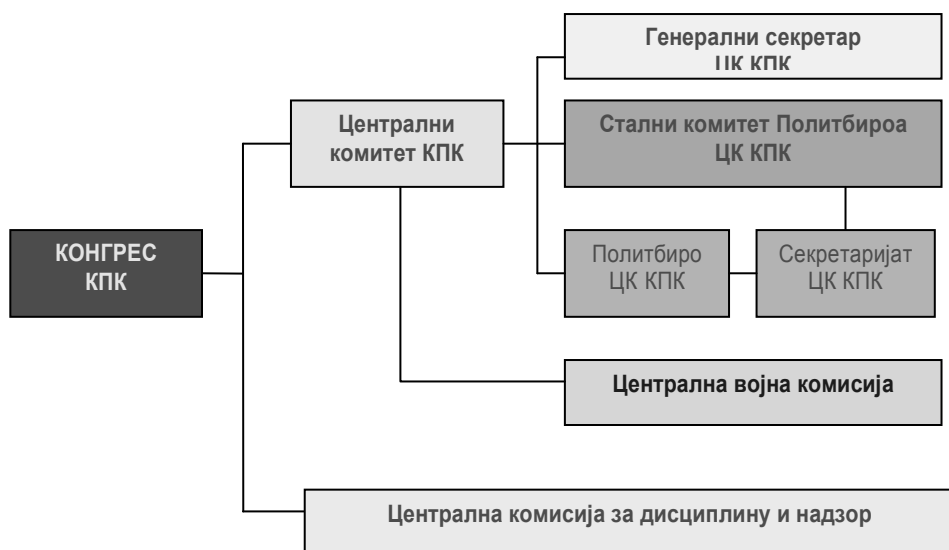
Општа унутрашња политичко-безбедносна ситуација у НР Кини може се оценити као релативно стабилна. Највећи унутрашњи безбедносни изазови су тежња појединих сепаратистичких делова популације са Тибета, Синђианга (Ујгурска аутономна област) и Тајвана за добијањем самосталности и отцепљења од НР Кине. Ови проблеми су стално присутни, а тензије се повремено подижу на ниво када је неопходна интервенција НОАК-а на сузбијању нереда, демонстрација и осталих облика угрожавања безбедносног окружења. Државно руководство НР Кине покушава константно да разноврсним програмима владе докаже и убеди наведене делове кинеске популације да им је територијална припадност дефинисана и да држава, реализацијом програма, ствара подједнаке услове живота свим кинеским држављанима.

Ситуација са Тајваном је поприлично нејасна у погледу даљег статуса те покрајине. Реална ситуација је да та покрајина тренутно функционише као самостална држава, са свим елементима једне државе (политички систем, председник, влада и ОС). Не постоје конкретни конфликти, сукоби војног карактера, већ само класичан сукоб ниског интензитета, где обе стране спремају и распоређују своје ОС за евен-

туалне ратне сукобе. Ову чињеницу потврђује концентрација груписања делова НОАК-а у ВО Гуанџоу и Нанђинг, са највећим бројем далекометног артиљеријског оруђа, јединицама стратегијске артиљерије, увођењем најновијих модела наоружања прво у наведене ВО. Овај неспоразум делимично је ублажила ситуација у вези са спорним острвима са Јапаном, јер она територијално припадају покрајини Тајван, који даје пуну подршку званичном Пекингу у њиховом очувању. Кинеске власти нису задовољне статусом Тајвана, јер желе да и он буде у јединственом систему државе и не допуштају дефинитивно отцепљење Тајвана. Кина подржава овакву ситуацију слоганом „једна држава два система“ јер се на тај начин пред међународном заједницом у неком облику задржава територија под својом јурисдикцијом.

Комунистичка партија Кине

Комунистичка партија Кине (КПК) најмасовнија је политичка организација у НР Кини и доминантна је политичка партија која фактички руководи том земљом.

Слика 6 – Организација Комунистичке партије Кине

Конгрес КПК је највише партијско тело и одржава се сваке пете године. У периоду од 8. до 14. новембра 2012. у Пекингу је одржан 18. Конгрес КПК. Том приликом је изабрано ново партијско руководство, усвојене су измене статуса КПК, као и смернице будућег развоја земље под руководством те партије.¹⁵

¹⁵ На заседању је учествовало 2.307 делегата из свих делова НР Кине.

На конгресу је изабрано 205 чланова **Централног комитета КПК**, као и 171 алтернативни члан. У том погледу настављен је тренд унутарпартијске демократизације, додуше минималне и постепене, па је тако предложено око 9% више кандидата за места у ЦК (224 кандидата за 205 места), што је тек нешто већи проценат у односу на конгрес 2007. (8%). Скоро половину новоизабраног састава ЦК чине нови чланови. Са изузетком актуелног ПР Кине Ци Ђинпинга и првог ППВ Ли Кеђианга, сви остали чланови досадашњег састава Сталног комитета (ПР Ху Ђинтао, премијер Вен Ђиабао, председник парламента Ву Бангуо, председник КНПСК Ђиа Ђинглин, Ли Чангчун, Хе Гуолианг и Џоу Јунганг) нису изабрани у ЦК КПК.

Нови сазив **Политбироа** ЦК КПК, као и до сада, броји 25 чланова, док је број чланова **Сталног комитета** Политбироа ЦК КПК смањен са 9 на 7. За новог **генералног секретара ЦК КПК** изабран је Си Ђинпинг. У складу са очекивањима, у нови сазив СК ПБ ЦК КПК¹⁶ су, поред Си Ђинпинга (потпредседник Кине), изабрани и Ли Кеђианг (први потпредседник владе), као и потпредседници владе Ванг Ђишан и Џанг Деђианг (уједно и партијски секретар града Чунгђинга). У складу са својеврсном традицијом, у најужем партијском руководству нашли су се и партијски секретар Шангаја – Ју Џенгшенг и шеф управе за пропаганду КПК – Лиу Јуншан, али и партијски секретар Тиенђина (највећа лука у Кини) – Џанг Гаоли. Новоизабрани чланови имају богато политичко и радно искуство и познати су више као „људи од задатка“, а не као идеолози и теоретичари.

Извесно изненађење је изостанак уласка у СК ПБ ЦК КПК двојице представника генерације рођене 50-их година прошлог века – Ванг Јанга (партијски секретар економски најснажније провинције Гуангдунг) и Ли Јуенчаоа (шеф организационе управе ЦК КПК), за које се иначе сматра да су представници тзв. реформистичке струје у КПК.¹⁷ Такође, са изузетком Си Ђинпинга и Ли Кеђианга (генерација 50-их), сви остали чланови највишег партијског руководства Кине су из генерације рођене 40-их година прошлог века. У том смислу, избор нове, пете генерације кинеског партијског руководства показује да се није ишло у радикалну смену генерације и да су превагнули критеријум сениоритета и фракцијски компромиси, а да ће до подмлађивања руководства доћи тек на наредном конгресу КПК 2017. године. Структура новог сазива СК ПБ ЦК КПК показује и да је својеврсну превагу однела нешто тврђа струја, ближа бившем партијском лидеру Ђианг Џемину, у односу на тзв. реформаторе.

Си Ђинпинг је одмах именован и за председника **Централне војне комисије КПК** уместо Ху Ђинтаоа, што представља изненађење и новину у односу на досадашњу праксу.¹⁸ Таква одлука одсликава Хуову жељу да се престане са вишевлашћем и међусобном контролом лидера. Ванг Ђишан је именован за **шефа партијске дисциплинске и надзорне комисије** – кључног тела задуженог за борбу против корупције.

Конгрес је означио почетак мирне транзиције власти у Кини, чије се окончање очекује до краја марта 2013. године. Имајући у виду досадашњу праксу може се очекивати да седам чланова СК ПБ ЦК КПК међусобно „расподеле“ и највише државне функције. Тако би на заседању парламента (Свекинески народни конгрес – СНК) у марту 2013. за новог председника земље требало да буде изабран Си Ђин-

¹⁶ СК ПБ ЦК КПК – Стални комитет Политбироа Централног комитета КПК.

¹⁷ Њих двојица су ипак ушли у нови сазив Политбироа ЦК КПК.

¹⁸ Некадашњи лидер Ђианг Џемин задржао је функцију председника ЦВК готово две године након одласка.

пинг, док ће будући премијер највероватније бити Ли Кеђианг. За председника парламента могао би да буде изабран Џанг Деђианг, а Ју Џенгшенг за председника КНПСК, док би будући потпредседник Кине могао бити Лиу Јуншан.

На конгресу је усвојен извештај о раду, донета је резолуција о измени Статута КПК, чиме су заправо дате и смернице за даљи рад КПК у наредном петогодишњем периоду. Као основни **идеолошки постулати** потврђени су марксизам и лењинизам, теоријске мисли Мао Џедунга, теорија Денг Сиаопинга и концепт „три представљања“ (Ђианг Џемина). У идеолошке постулате укључен је, такође, концепт научног развоја. Истакнута је потреба унапређења економског, политичког, културног, социјалног и еколошког напретка, социјалистичка модернизација и обнова нације, те изградња „умерено просперитетног друштва“ у свим аспектима, док су као основни циљеви партије у наредном периоду означени: очување примарне позиције народа у земљи, наставак „ослобађања и развоја“ производних снага, истрајавање на реформама и отварању, обезбеђивање социјалне правде и једнакости, тежња ка заједничком просперитету, унапређење друштвене хармоније, мирољубив развој и очување водеће позиције КПК у земљи. У вези са растућим проблемом загађења животне средине, на Конгресу је указано на потребу јачања еколошке свести и одрживог развоја, што је укључено и у статут КПК.

На Конгресу је потврђено опредељење за наставак процеса реформи и отварања, али уз задржавање актуелног политичког система, заснованог на социјализму са „кинеским карактеристикама“, са циљем завршетка изградње сразмерно просперитетног друштва у свим областима и убрзања процеса „социјалистичке модернизације“. Основна парадигма и даље ће бити очување стабилности земље и даљи економски раст. При томе се инсистира на пуној партијској контроли власти и истиче се да неће бити копирања западног модела демократије, уз образложење да је земља и даље у „примарној фази социјализма“. Борба против сепаратизма, екстремизма и тероризма имаће и даље велики значај, посебно имајући у виду изазове на Тајвану, Тибету и у Синђиангу. У односу са Тајваном, потврђена је спремност за наставак дијалога и јачање сарадње, уз услов да се власти на острву придржавају принципа „једне Кине“ и не траже независност. Наглашена је и потреба за модернизацијом и јачањем капацитета војске, посебно морнарице.

На привредном плану наглашен је задатак са 13. конгреса (одржан 1987. год.) да до средине 21. века кинески БДП буде на нивоу средње развијених земаља, уз додатно да БДП земље и приходи грађана у граду и на селу морају бити удвостручени до 2020. године у односу на данашњи ниво. Борба против корупције представљаће једно од најважнијих изазова новог руководства. Поред тога, растуће раслојавање, јаз између села и града, старење нације, успоравање привредног раста, неодговарајућа привредна структура, загађење животне средине, ограничавање привилегија и већа контрола државних компанија, фискални намети на селу и балансирање растућих миграција из села у градове остаће изазови и за ново руководство. То исто важи и за растуће критике на рачун стања људских права и слобода, те контроле медија, посебно интернета. На спољнополитичком плану не треба очекивати значајније промене у досадашњем наступу Кине, укључујући ту и постављање и сарадњу са Србијом.

Пуни замах у раду нове генерације треба очекивати тек након њиховог преузимања и највиших државних функција у земљи, тј. обједињавања три најважније водеће функције (партијска, војна и државна) у једној личности – Си Ђинпингу.

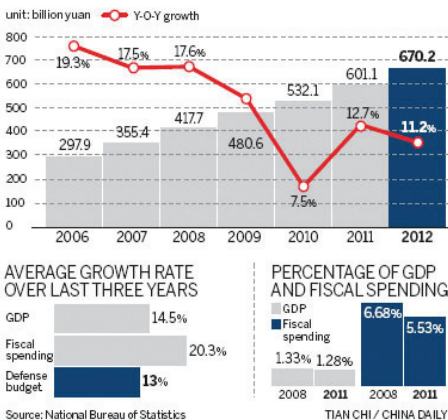
Оружане снаге НР Кине

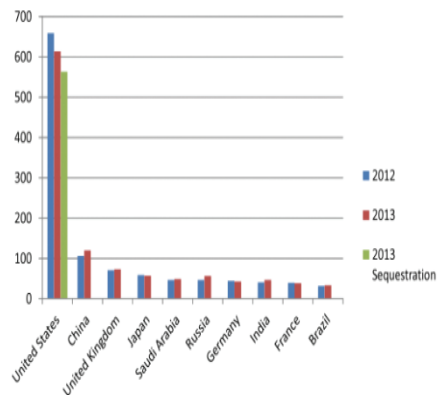
Слика 7 – Организација командовања и руковођења НОАК

Оружане снаге НР Кине су под руководством КПК. Руководство Централне војне комисије (ЦВК) КПК и руководство државе имају практично исте функције и надлежности над ОС. Председник Кине је и председник ЦВК КПК и има све надлежности командовања над ОС. Централну војну комисију Кине бира Свекинески национални конгрес (Парламент) и њен састав је практично исти, само што за свој рад одговара Парламенту, а ЦВК КПК одговорна је ЦК КПК и своје активности у НОАК преводи преко Главне политичке управе НОАК.

DEFENSE BUDGET 2012

Official Top Ten Defense Budgets and Future Projections

Слика 8 – Приказ буџета система одбране НР Кине и компаративни приказ 10 највећих буџета одбране са пројекцијом даљег развоја

Буџет за систем одбране НР Кине у фискалној 2012. години званично износи 670.72 милијарде јуана, односно 106,4 милијарди УСД, што је за око 11% већи износ у односу на претходну годину. Сматра се да је реални буџет одбране НР Кине двоструко већи у односу на објављени, јер нису приказани сви неопходни елементи и то је кључни аргумент САД о нетранспарентности НР Кине у области модернизације својих ОС. Ради компарације највећи буџет за систем одбране и даље има САД који за фискалну 2012. годину износи 645,7 милијарди УСД, што представља за 20 милијарди УСД већи буџет него збир наредних 13 националних буџета одбране у свету.

НОАК има око 2,3 милиона припадника и организована је у три вида (КоВ, РВ и РМ) и један самостални рок (стратегијске ракетне јединице). Војна обавеза је регулисана чланом 55. Устава, према којем је служење војног рока у НР Кини обавезно за све пунолетне грађане са навршених 18 година. Војни рок траје две године и најчешће се реализује на територијалном принципу, осим за грађане из специјалних административних области (Хонг Конг и Макаоа). Резервне снаге представљају значајну компоненту одбране и састоје се од резерве КоВ, РМ, РВ и СРЈ. Другу важну компоненту резервних снага чине снаге милиције које тренутно броје око 8 милиона припадника.¹⁹

Најзначајније промене које треба очекивати након доласка на власт пете генерације политичких и војних лидер биће везане у складу са променом статуса НР Кине на глобалном нивоу. Ради очувања националних интереса након најављених извесних корекција у спољној политици НР Кине могу су очекивати и промене у стратегијама и доктринарним документима НОАК-а. Посебан фокус биће усмерен на имплементацију одлуке о смањењу војних области са седам на четири, као и укупног бројног стања НОАК-а (на око 1,6 милиона припадника). Ради повећања ефикасности и борбене моћи, у току су извесне организационе промене, као што су постепени прелазак са формација армија на корпусе, док се дивизије и пукови у појединим видовима трансформишу у бригадне саставе. Највећу новину представља увођење првог кинеског носача авиона у оперативну употребу, иако нису до краја истестиране и проверене све његове могућности, нарочито по питању употребе и оперативних способности палубне авијације.

Када се НР Кина пре 41 годину прикључила Уједињеним нацијама, била је сумњичава према мировним операцијама. Стављајући принцип политичког суверенитета изнад осталих разматрања, дуго је одбијала интервенцију у страним државама која би могла да буде контрадикторна принципу немешања и мировне коегзистенције. Прва чета кинеских мировњака упућена је у Камбоџу 1992. године и од тада припадници НОАК-а су активни контрибутори мировних операција УН. Тренутно, НР Кина учествује у 12 мировних операција УН са преко 2 000 припадника, што је чини највећим контрибутором операција УН од свих сталних чланица СБ УН.²⁰

¹⁹ Припадници милиције могу да буду мушкарци старости од 18 до 35 година, уколико не припадају активном делу снага.

²⁰ У МНОП је највише ангажовано припадника санитетске службе, инжењеријских и транспортних јединица НОАК.

Спољна политика НР Кине и однос према великим силама

Спољна политика НР Кине дефинисана је у директној корелацији са великим променама које су наступиле након окончања хладног рата и које се посебно огледају у све већој међузависности држава, различитом утицају процеса глобализације, као и промењеном карактеру нових безбедносних изазова, ризика и претњи. Кључне речи које описују спољну политику НР Кине су:

- независност (поштовање међународних норми и закона, немешање у унутрашња питања суверених држава, али и недопуштање да се спољни фактор меша у унутрашња питања НР Кине),
- мирољубиви развој (алтернативни концепт „хегемона„ који влада на западу и одсликава традиционалну културу и историјско искуство НР Кине),
- заједнички бенефит (приступ „win-win“, а не приступ који омогућује само перманентне интересе) и
- хармонични свет (међусобни респект и сарадња повећавају поверење и културолошко разумевање).

Анализом дипломатије НР Кине у последње три деценије може се констатовати да су њене главне карактеристике следеће:

1. балансирање између домаћег развоја, суверенитета и одговорности на међународној сцени (још увек актуелан изазов);
2. одржавање „ниског профила„ уз истовремено неконфронтирање и признање остварених достигнућа;
3. принципијелни став за унапређење међународног поретка;
4. свеобухватан приступ у спољном наступу (влада, НГО, трговина, појединци, социјалне активности, медиј и сл.);
5. координиран дипломатски наступ на четири фронта: према великим силама, окружењу, земљама у развоју и УН;
6. суштинско решавање спорова кроз конструктивни дијалог и сарадњу;
7. активна и конструктивна интервенција у кризама који утичу на глобални мир и стабилност (Мијанмар, Источни Тимор, Хаити и сл.);
8. увођење новог концепта размишљања и наступа „прво народ“;
9. комбинација смерница континуитета дипломатије (Денг Сиаопинг) и иновација (Ху Ђинтао);
10. дипломатска транзиција имиџа НР Кине (конструктивна и одговорна велика сила).

Билатерални односи НР Кине и САД

Теорија транзиције светске моћи експлицитно тврди да када је нова сила у успону незадовољна тренутним светским поретком настоји да преузме позицију нове и неприкосновене светске силе. Препознајући да такав приступ није у интересу обе стране, лидери САД и НР Кине су, за сада, одбацили такву парадигму и покушавају да дефинишу нови курс који пркоси историјском преседану. Одржавање искрене комуникације, изградња поверења и корекција „погрешних„ перцепција биће свакако кључни за успех оваквог при-

ступа који не пориче да постоје озбиљни елементи такмичења, па чак и конфронтације. Избор нових (стarih) лидера реализује се у исто време и у великој мери ће одредити даље токове билатералних односа који се заправо директно рефлектују на глобални ниво.

Међусобни билатерални односи стално имају осцилације у складу са дешавањима и односима НР Кине са осталим земљама у региону, као и са дешавањима унутар саме Кине. Наиме, кинеска страна сматра да је спољна политика САД највећи чинилац нестабилности политичко-безбедносне ситуације у региону, односно њена тежња да се наруши стабилност и даљи економски развој и општи просперитет НР Кине. Америчка стратегија према НР Кини доживљава се кроз три сегмента: политички утицај и мешање, економску размену и покушај војног ограничавања, док је превенција и „искоришћавање ситуације“ основа кинеске стратегије према званичном Вашингтону. Обе стране су чврсто опредељене за одржавање стабилности билатералних односа према својим дефинисаним стратешким смерницама. Присутна је свест да постоје многе области од заједничког интереса попут: превенција пролиферације ОМУ, одржавање мира и стабилности у АПР, одржавање мира на корејском полуострву, борба против међународног тероризма, економска међузависност, као и борба против нетрадиционалних претњи.

Кључне међусобне разлике односе се на различите политичке системе, идеологију, начине и средства за одржавање мира, питање разоружања, статус економских и трговинских односа, као и однос према унутрашњим проблемима који оптерећују даљи кинески напредак. То се посебно односи на питања статуса Тибета, Тајвана (продаја модерног наоружања у вредности 6,5 милијарди УСД), Синђанга и заштите људских права. Често долази до замрзавања односа на основу појединих извештаја америчком конгресу у вези стања у кинеском друштву, развоју и нетранспарентности кинеских ОС, права на верску опредељеност, права слобода мишљења и медија. Најновији пример подршке САД у случају проблематичних острва са Јапаном у великој мери је утицао на међусобне односе две земље. Случај са Филипинима и острвима даје додатну ноту свеукупних односа. С друге стране, немогуће је избећи њихову економску и финансијску међусобну повезаност. Инвестирањем и отварањем великог броја фабрика у Кини, стварањем повољних услова за обострани економски развој, обе стране су постале међусобно зависне у погледу тржишта и продаје робе широке потрошње. Кинеска економија поседује највеће финансијске резерве, а већина новца је у америчким хартијама од вредности.

Најава председника Обама о новој интегрисаној дипломатској, војној и економској политици САД од „индијског потконтинента до североисточне Азије“, подстакнута је са циљем да САД преузму улогу лидера у региону Азије и Пацифика, успоставе противтежу и контролишу ситуацију у условима растућих претњи које су, са њиховог аспекта, производ убрзаног развоја војних, технолошких и економских потенцијала Кине. Нову војну стратегију САД тумачи као нужно јачање војног присуства у азијско-пацифичком региону, као одговор растућем војном присуству и привредном расту НР Кине, што мора бити праћено са много више „јасноће“ како би се избегли евентуални сукоби у региону.²¹ Због тога ће САД задржати велике базе у

²¹ Кинеско Министарство одбране је веома брзо реаговало на доношење нове одбрамбене стратегије САД. Министарство одбране Кине је јавно упозорило САД да буду „опрезне у оном што говоре и чине“, наводећи да пажљиво посматрају утицај нове америчке одбрамбене стратегије која инсистира на одговору кинеском економском и војном успону.

Јапану и у Јужној Кореји, а ангажоваће додатне моринске, поморске и ваздухопловне снаге на територији северне Аустралије. Кина је веома забринута, јер САД имају намеру да је „окуже“ и на тај начин угрозе њен утицај и привредни раст.

Примећује се и промењена политичка ситуација у АПР, где неке земље ЈИА (пре свега Вијетнам и Филипини) желе веће америчко присуство и позивају САД да учествују у територијалном спору у Јужном кинеском мору, желећи да их виде као одбрамбени бедем против НР Кине. Кинеско руководство у новој политици САД према АПР јасно препознаје наставак америчког настојања да се НР Кина „обузда“, а самим тим и шири свој геополитички утицај у региону који све више добија на економском значају. У оваквим околностима може се очекивати да ће НР Кина своју политику парирања стратегији САД заснивати на сазнању да САД немају економски потенцијал за дугорочно снажније војно ангажовање у региону, као и на очекивању да ће код држава које у САД виде заштитника доћи до промене става када схвате да им оне постају надређене.

Успостављање америчког азијско-пацифичког кишобрана према НР Кини

Аустралија је најближи савезник САД у региону АПР и, у складу са својим могућностима, америчкој страни пружа политичку и војнологистичку подршку на ширем глобалном плану. Саставни је део мисије ИСАФ у Авганистану. Од завршетка Корејског рата, Аустралија остварује и значајно присуство у регионалним и осталим миротворним операцијама у свету (Сомалија, Руанда, Камбоџа, БИ, Кипар, Н. Гвинеја, Источни Тимор, итд.).

И поред снажних економских веза са Кином, Аустралија остаје кључни амерички савезник када је у питању политички и војни ривалитет између ова два глобална фактора. Аустралија одбија да потпише споразум о стратегијским односима са НР Кином, управо због тога што би у случају евентуалног конфликта морала да стане на америчку страну, са којом има склопљене безбедносне споразуме. У том контексту није изненађујућа ни одлука САД да, у складу са новим курсом према АПР, истовремено најаве и скоро успостављање војних база на аустралијској територији.

Саопштење председника Обаме да САД планирају да стационарају и ротирају 2500 маринаца у Аустралији, као и његова најаву да САД намеравају да преузму улогу лидера у региону Азије и Пацифика, наишло је на забринутост и оштре критике од стране НР Кине. Кинеско руководство и тамошњи аналитичари у овим најавима препознају наставак и јачање општег америчког притиска на НР Кину, под изговором о тзв. растућој „кинеској опасности“. Није због тога са превише изненађења примљена и оштра реакција, већ сада бившег председника, Ху Ђинтаоа који је, обраћајући се Централној војној комисији, у реакцији на Обамину најаву у Аустралији, кинеску армију позвао да буде у бојној приправности због, како је рекао, растућих регионалних тензија које су резултат америчке кампање да испољава силу у зони Пацифика. Потребно је, нагласио је он, да кинеска армија предузме свеобухватне и дугорочне припреме за услове војног сукоба, како би била у могућности да одлучно сачува националну безбедност.

Најаве јачања војне сарадње САД и Аустралије и размештање америчких војника у северној Аустралији потврђују опасност коју САД виде од економског и војног раста Кине, као и опредељеност Вашингтона да, с тим у вези, унапређује безбедносну сарадњу у региону. Сједињене Државе су свесне војног изазова који им је наметнуо Пекинг развојем савремених балистичких система који потенцијално угрожавају америчке снаге у региону (ДНРК, Јапан, Р. Кореја).

Војно савезништво САД и Аустралије, које датира још од оснивања АНЗУС пакта 1951, утврдило је Аустралију као главног савезника америчке политике контролisaња Кине у зони источне Азије и Пацифика. Својим дугогодишњим и институционалним савезништвима са Јапаном, Р. Корејом, Тајваном и Аустралијом САД су успоставиле „шири пацифички кишобран“ према Кини, који сада покушавају да прошире на област Јужног кинеског мора, јачањем војног савезништва са неким земљама овог региона које су у територијалном спору са НР Кином. Због тога нова иницијатива са Аустралијом коинцидира и са израженим америчким интересима за развој ситуације у Азији, посебно у зони Јужног кинеског мора, и одраз су жеље америчке стране да на овакве аранжмане подстакне и друге актере у региону, ради контролisaња растућег војног утицаја НР Кине.

И поред чињенице да је питање јачања војног ривалитета са НР Кином у овом тренутку највећи разлог најављеног америчког аранжмана са Аустралијом, ова иницијатива је покренута и због извесне нелагодности коју је донела чињеница да су са доласком на власт, лабуристи најавили потребу извесног удаљавања Аустралије од „слепог праћења САД у политици борбе против глобалног тероризма“ и враћање на изворне постулате као што су спровођење самосталне политике, ослањање на сопствене снаге, праћење регионалне а не глобалне безбедносне ситуације, стављање одбрамбених снага пре свега у функцију учешћа у конвенционалним сукобима, са доминантном улогом морнарице. Неки локални аналитичари иду чак и даље и, без обзира на неприкосновено војно савезништво са САД, сматрају неодмереним постављање према Кини. Док су прву деценију 21. века аустралијски војни аналитичари оценили као период потпуне војне доминације САД на глобалном плану, у актуелним анализама преовлађују мишљења да ће у периоду до 2030. америчка војна надмоћ све више бити тестирана у региону Азије и Пацифика, где је највећи ривал Кина. У том смислу, указује се и на чињеницу да ће у условима промене односа снага, извесно уследити један период безбедносне неизвесности, у чему је даље јачање Кине на војном плану и њено постављање од прворазредног значаја.

И поред одлуке Новог Зеланда да забрани пролазак бродова са нуклеарном опремом на својој територији 1985. године, што је довело до извесне суспензије АНЗУС пакта, ова земља очувала је високо партнерство са САД и Аустралијом на безбедносном плану. Као и Аустралија, и Нови Зеланд је активан у међународним миротворним операцијама. У документу о заједничкој одбрамбеној сарадњи, изда том поводом обележавања „Anzac Day-a“, 27. априла 2012. године, МО Аустралије и Новог Зеланда потврдили су опредељеност да наставе заједничку војну сарадњу започету још током Првог светског рата, а у новије време обележену комбинованим операцијама на Соломонским Острвима и Источном Тимору. У документу је представљен нови заједнички оквир у домену одбране, којим је најављено јачање билатералних структура за учешће у операцијама, промовисање заједничке сарадње у АПР и развој трошковано- ефикасних војних потенцијала.

У светлу најављене промене америчког стратегијског курса према региону АПР, наставак јачања војне сарадње Аустралије и Новог Зеланда на изванредан начин допринио је реафирмацији „Анзус пакта“ и геостратегијског значаја које за САД имају Аустралија и Нови Зеланд, у оквиру покушаја америчке доминације над дешавањима у региону АПР и отклањања тзв. „кинеске опасности“. Иако се у досадашњем дефинисању става Обамина администрације према Кини огледају и одређени предизборни потези, велико је питање да ли САД са оваквим најавама могу да одрже кредибилитет, посебно у светлу економске кризе кроз коју пролазе. Тим пре што Аустралија, као и друге земље азијско-пацифичког региона, уживају значајне привредне предности у размени са економски растућом НР Кином, због чега им је интерес да се избегне било каква радикализација у односима између САД и Кине, као глобалних фактора.²²

Занимљиво је уочити и да је прва прекоморска посета реизабраног америчког председника САД реализована управо у Азији, што је одмах протумачено као нови амерички потез у њеном геополитичком шаху са НР Кином. Председник САД Барак Обама посетио је престонице две земље које су блиске Пекингу: Мјанмар (име Бурма је промењено 1989, али америчка администрација то није признала) и Камбоџу.²³ Ове две дестинације се не уклапају у стандардне критеријуме за дипломатску блискост са Вашингтоном, јер су обе још режими који управо према америчким критеријумима не поштују људска права и не толеришу политичко дисидентство. Да је Вашингтону стало да Мјанмар извуче из кинеске сфере утицаја постало је јасно већ након посете д/с Хилари Клинтон у децембру 2011, што је заправо представљало прву посету тако високог нивоа након 50 година. Обновљени су дипломатски односи (прекинути 1988. године) и тај потез је веома брзо почео да доноси геополитички профит. Убрзо је суспендован 3,6 милијарди УСД вредан пројекат изградње бране у сливу главне бурманске реке. Пекинг је то протумачио као директан удар на његове интересе у земљи где је главни инвеститор и снабдевач оружјем. Наравно, не могу се очекивати брзе одлуке о промени стратешког партнерства, али свакако су Бурма и Камбоџа маркирани као потенцијални амерички партнери у „заокруживању“ НР Кине, серијом партнерстава у Азији.

Билатерални односи НР Кине и Руске Федерације

Након окончања хладног рата, НР Кина и РФ покушавају да оставе по страни разлике у идеологији и националним системима, да одрже позитиван моментум развоја и унапреде билатералне односе који се оцењују са обе стране као најбољи односи остварени са једном великом силом. Иако је било доста успона и падова, успостављено стратешко кооперативно партнерство сада је засновано на „win-win“ моделу.

Мада се не сматра као део АПР, РФ је изузетно активна и значајно утиче на регионалну безбедносну ситуацију. Стратешки циљеви РФ у АПР су да заштити националне интересе и безбедност на својим источним границама, да користи економски и политички потенцијал региона ради модернизације и развоја земље, као и да

²² Кина је на економском плану надмашила САД и постала прворазредни економски партнер Аустралије.

²³ Посета Мјанмару означена је као историјска, јер је то прва посета америчког председника тој земљи. Алиби за посету председника САД Камбоџи, где су кинески утицај и подршка премијеру Хун Сену неспорни, јесте учешће на самиту АСЕАНА, старе асоцијације земаља југоисточне Азије, основане 1967.

створи добре услове живота за своје грађане на пацифичкој обали. Тренутни добри билатерални односи и сарадња су мање условљени заједничким вредностима и интересима, него чињеницом да су кинески и руски безбедносни интереси доминантно усмерени на друга места. Кина је забринута због раста сепаратистичких покрета и исламског тероризма у западној Кини, као и због потенцијалног сукоба са САД у АПР, посебно у погледу Тајвана и спорних острва у јужном и источном кинеском мору. С друге стране, РФ је суочена са тероризмом на северном Кавказу, новим позиционирањем у Европи, као и дефинисањем безбедносних односа са САД.

Централна Азија представља географски регион где се можда највише преклапају безбедносни интереси РФ и НР Кине. Иако се често такмиче за нове енергетске путеве снабдевања и комерцијалне шансе, владе РФ и Кине деле исту жељу да се ограничи потенцијална нестабилност у региону, условљена етничким сепаратизмом у граничним појасевима две земље и подржана исламским фундаменталистичким покретима у централној Азији. У источној Азији, НР Кина и РФ су забринуте за развој политичке, економске и војне ситуације на корејском полуострву са којим се обе државе граниче. Евидентна је њихова независна, али паралелна политика према Северној и Јужној Кореји, с тим да у погледу утицаја НР Кина има доминантнију улогу.

Заједнички именик билатералних односа су економска комплементарност, заједничка тежња ка властитом развоју земље, традиционални пријатељски односи, као и чињеница да обе стране доживљавају велики притисак са Запада, посебно од САД. Посебна пажња посвећује се јачању сарадње у области економије, трговине, енергетике, технологија у одбрамбеној индустрији и културе. Договорен је даљи развој стратешког кооперативног партнерства утемељеног на једнакости, узајамном поверењу и подршци, општем просперитету и трајном пријатељству. Суочавајући се са комплексном међународном ситуацијом, НР Кина и РФ јачају сарадњу у свим областима и координирају активности око важних међународних и регионалних питања ради остварења интереса две земље, регионалне и свеукупне стабилности. Обојано интензивирају међусобну сарадњу у оквиру водећих међународних организација – УН, Г20, БРИКС и ШОС.

Наравно, постоји и одређени скептицизам са обе стране. У Москви се тешко прихвата чињеница да је позиција „млађег брата“ сада промењена, да је изгубљен статус супериорније војне силе и да постоји све видљивији дисбаланс у трговинској размени. С друге стране, НР Кина се тешко носи са чињеницом да Индија још увек преферира стратешки однос са РФ. Природно је да постоји одређена конкуренција између великих сила, сумњичавост, па чак и неповерење због историјских разлога, али то је већ надлежност националних лидера да их адекватно адресирају.

Билатерални односи НР Кине и ЕУ

Након потписивања стратешког партнерства (2003. године) базираног на међусобном поштовању и користи, односи између ЕУ и НР Кине имају узлазну путању. Познато је да је ЕУ највећи кинески трговински партнер и да заједно деле исте стратешке циљеве. Кина подржава интеграцију ЕУ и независност Европе на међународној сцени. Европа има разумевања за кинеске реформе, отвореност и развој Кине. И ЕУ и Кина залажу се за мултиполарни свет и противе се унилатерализму.

Тренутно, не постоје веће фундаменталне разлике које оптерећују билатералне односе, мада се мора споменути још увек нерешено питање подизања ембарга на оружје и прихватања пуне тржишне економије НР Кине. Европска унија и НР Кина представљају две од три највеће светске економије и спадају међу највеће светске трговинске и инвестиционе партнере. Управо је то разлог њихове велике повезаности и међузависности, поготово у времену економске кризе. Међусобни економски интереси данас се преклапају више него икада, а дневна трговинска размена износи милијарду евра. Отуда и не чуди забринутост НР Кине због економских прилика у Европи, која је услед кризе смањила потражњу за кинеском производњом. Премијер Ђиабао је истакао да ће НР Кина наставити да подржава излазак ЕУ из економске кризе и у том смислу је Пекинг већ одвојио 43 милијарде долара за посебан фонд ММФ-у који може бити употребљен за помоћ европским земљама у дужничкој кризи. Последњи корак у јачању економског стратешког партнерства ЕУ и НР Кине постигнут је на недавном самиту где је потврђена решеност обе стране да се уђе у преговоре о билатералном инвестиционом споразуму. Поред економских и билатералних питања, пред ЕУ и НР Кином стоје и отворена глобална питања попут енергетике, заштите животне средине и питања од значаја за светску безбедност.

На целокупној територији Европе кинеска страна види источну Европу као најповољнију територију за започињање, односно даљи развој билатералне и економске сарадње. Један од могућих разлога је слична судбина земаља источне и југоисточне Европе након Другог светског рата и пролазак кроз систем социјалистичког друштвеног уређења. Кина не прави разлику између земаља источне и југоисточне Европе, а као најповерљивијег и поузданог партнера, земљу са историјским и традиционалним добрим и пријатељским односима истичу Р. Србију. Један од могућих разлога оваквог става према Србији може бити и тренутни статус наше државе која није члан ЕУ, НАТО нити неке друге организације која је у директној економској или политичко-војној конфронтацији са њима, што омогућава директну сарадњу без условљавања треће стране.

Билатерални односи НР Кине и Јапана

Кина и Јапан су деценијама деловали као мирољубиви џинови, који своје место у свету граде економским успехом и дипломатијом. Међутим, спор око групе острва у Јужном кинеском мору показао је да старе ране нису залечене, а да је, уз уплитање САД које настоје да одрже доминантну позицију у региону, потенцијал за сукоб између две азијске велесиле врло велики. Кина и Јапан су прошле године остварили међусобну размену у вредности од 345 милијарди долара, али су, упркос томе, односи између две државе пали на најнижи ниво у последњих неколико деценија.

У години када се обележава 40-тогодишњица нормализације односа између две државе мало тога позитивног се може истаћи. Тренутне потешкоће у билатералним односима резултат су јапанског једностраног нарушавања консензуса које су постигле раније генерације политичара, остављајући питање суверенитета над острвима Диаоју (Јапанци га зову Сенкаку) да буде решавано касније (*Shelving differences*),

као и калкулацијом Јапана да унилатерално промени њихов статус. Иако је у питању група малих острва, на којима се не може населити већи број становништва ни ти изградити значајнија инфраструктура, процењује се да се испод њих налазе велика природна налазишта нафте и земног гаса.²⁴ Ниједна од страна у спору није извршила конкретна истраживања.

Јапанска влада је низом унилатералних активности (именовање острва у архипелагу, искрцавање на копнени део острва, куповина истих од породице Курихар за 26 милиона УСД и сл.) угрозила билатералне односе и безбедност целог региона. Кина сматра да се мора поштовати територијални интегритет, историјске, географске и правне чињенице, као и закључци Каирске декларације²⁵ (1943. године) и Потсдам прокламације (1945. године).²⁶ Након пораза у рату са Јапаном, кинеска страна је била присиљена да 17. 4. 1895. године потпише „*Treaty of Shimoneseiki*“ и уступи острва победнику, која 1900. године мењају назив у Сенкаку острва. Након 2. светског рата острва су враћена понови Кини. Услед грађанског рата у Кини острва се нису населила, а 08. септембра 1951. године САД и Јапан потписују тзв. „*Treaty of San Francisco*“, из којег је Кина била искључена, што је изазвало оштре протесте званичног Пекинга.²⁷ У међувремену САД су уступиле Јапану административно управљање над острвима (17. 7. 1971. године), али не и суверенитет над њима. Ради охрабривања Јапана, администрација САД је објавила да се стратешко партнерство са Јапаном може применити и над овим острвом, чиме су тензије између Кине и Јапана подигнуте на највиши ниво.²⁸ Руководство НР Кине је одлучно да нема компромиса по овом питању, али ради одржавања стабилности и мира у региону спремни су на заједничку експлоатацију откривених ресурса.

Кина има још један врло јак повод за незадовољство. Амерички и јапански званичници су се недавно сагласили о постављању другог ракетног одбрамбеног система у Јапану, иако је саопштено да се систем поставља ради „заштите“ од Северне Кореје; много је вероватније да је права мета ограничавање ракетних способности НР Кине. Кина има слабију морнарицу и од Јапана и од САД, што међутим надокнађује широким спектром противбродских балистичких ракета, којима може да обезбеди доминантну поморску позицију у региону. Ракетни штит умањује, међутим, тај адут Пекинга, у којем све више расте свест да је борба за превласт између Кине и САД у АПР неминовна и да је чак можда већ у току.

²⁴ Диаоју острво заузима површину од само 3.91 км. Први записи који потврђују њихову припадност НР Кини датирају још из 1403. године (династија Минг).

²⁵ „Све територије које је Јапан украо од Кине, попут Манџурије, Формоса (Тајван) и Пескадорес ће бити враћене Републици Кини. Јапан ће такође бити истеран са свих територија које је присвојио путем насиља и похлепе“.

²⁶ У члану 8. тзв. Потсдам прокламације стоји да „услови дефинисани Каирском декларацијом ће бити испоштовани и суверенитет Јапана ће бити ограничен на острва Хоншу, Хокаидо, Куишу, Шикоку и нека мања острва како им се одреди.“

²⁷ Јапанци се позивају на тзв. „*Terra Nullius*“ који истиче на уколико није насељена територија она ни ком не припада. Међутим присвајање територије се реализује према међународном праву који влада у том тренутку и не може се касније спорити.

²⁸ САД и Јапан су 1960. године потписали Споразум о узајамној сарадњи и гаранцијама безбедности.

Односи НР Кине са Африком и Јужном Америком

У односима са државама са афричког и јужног америчког континента уочљива је тежња кинеске стране за повећаним присуством, првенствено ради обезбеђења природних ресурса које ти региони и државе поседују. Најкарактеристичнија у том погледу је Африка. Инвестирања у земље овог континента стављају НР Кину на водеће место у сарадњи са овим делом света. Оформљен је и Кинеско-афрички комитет по питању разматрања тренутних и будућих односа две стране. Кина има интерес у обезбеђењу рудних и других богатстава, а за узврат улаже у њихову сиромашну и слабо развијену инфраструктуру (стамбена изградња, изградња путева, мостова, школа, болница).

Иста је ситуација и са земљама Јужне Америке, уважавајући чињеницу да су нови економски гиганти Бразил и Венецуела са својим великим резервама нафте већ добро позиционирани. Кина покушава да оствари продор и у све друге државе тог континента за које поседују сазнања да располажу природним богатствима која су им од великог значаја, првенствено са аспекта енергетске безбедности.

Учешће Кине у ШОС и БРИКС

Кина је једна од земаља иницијатора оснивања Шангајске организације за сарадњу која је званично основана потписивањем декларације 15. 6. 2001. године и у свом фокусу има унапређење стабилности и безбедносне сарадње држава чланица.²⁹ Иако то не желе званично да признају, НР Кина представља лидера те организације, мада је она заснована на пуној равноправности свих чланица. Као основ-

Слика 9 – Чланице и посматрачи ШОС-а

ни принципи организације постављени су следећи циљеви:

1. борба против три основна проблема у региону – сепаратизам, екстремизам и тероризам;
2. омогућити даљи економски развој између држава чланица ШОС;
3. омогућити даљи развој сарадње из области културе, образовања и енергетике;
4. обезбедити регионални развој по наведеним питањима.

²⁹ ШОС је настао 2001. године у Шангају кад се Узбекистан прикључио организацији „Шангај 5“ (основана 1996. године). Пуноправне чланице ШОС-а су Казахстан, Кина, Киргистан, Русија, Таџикистан и Узбекистан, док својство посматрача имају Индија, Пакистан, Иран и Монголија. Дијалогски партнери који деле циљеве ШОС-а, али због географског положаја не могу да постану његове чланице, јесу – Белорусија и Шри Ланка. Такође, на састанцима ове организације присутни су у својству госта и представници АСЕАН-а, ЗНД, Авганистана и Туркменистана.

У оквиру организације редовно се одржавају састанци и конференције на различитим нивоима:

- конференције председника држава чланица ШОС-а,
- конференције председника влада држава чланица ШОС-а,
- конференције и састанци председника савета за безбедност, министри одбрана и начелника генералштабова држава чланица ШОС-а.

Иницијатор и покретач већине активности је кинеска страна. Иако део међународне заједнице ШОС доживљава као противтежу НАТО-у, неспорно је да ова међународна организација има две кључне предности у односу на НАТО (ЕУ): територијално је позиционирана на енергетско богатом простору и потенцира локалну надлежност за решавање безбедносних проблема.³⁰ И док у Пекингу на ШОС гледају као на неку врсту капије ка огромном евроазијском тржишту, не излазећи при томе из утврђених безбедносног суседа, приоритети остају традиционални: борба против тероризма, екстремизма и сепаратизма. Како год било, ШОС јесте противтежа америчком утицају у евроазијском простору, и ту своју улогу организација доказује свакодневно. То се, поред осталог, види и по томе што администрација у Вашингтону нескривено покушава да се прилагоди новим околностима, да очува нека стара савезништва и, по могућности, створи нова.

Међутим, оно што ШОС ставља у саму жижу интересовања јесте чињеница да су чланице ове организације, у ствари, земље које ће директно креирати скору будућност највећег дела наше планете. Својим убрзаним економским успоном, заснованим пре свега на отворености према најсавременијим технологијама и јефтиној радној снази, а чему ниједна западна економија, једноставно, не може да парира, земље Евроазије намећу се као незаобилазан играч; за почетак као „економски тигрови“, али ускоро, уколико се укаже потреба, и као војне силе.

Што се тиче учешћа у организацији **BRICS** (Бразил, РФ, Индија, Кина и Јужна Африка) НР Кина такође има важну улогу. Сама организација представља скуп земља које су у развоју и претендују на даље освајање светског тржишта. На сваком од њихових самита кинеска страна даје своје виђење, ставове и предлоге даљег рада ове организације. Учешће и активан допринос у овој организацији може се сагледати кроз утицај на глобалне економске токове, јачање сопствене позиције, праћење економског развоја осталих чланица (нарочито Индије), изналагање повољнијих опција за међусобну сарадњу и даљи просперитет државе. У ситуацији када светска економска криза има велики утицај на светско економско тржиште сигурно је да путем ове организације НР Кина може обезбедити даљи економски развој у сарадњи са земљама које полако преузимају примат на светској економској сцени.

Кинески програм истраживања у свемиру

Успешно окончана мисија свемирске капсуле Шенџоу 8, током које је реализовано њено прислањање и припајање модулу Тиангонг 1 у орбити, означила је нову етапу и успешан наставак амбициозног кинеског програма истраживања у свемиру. Мисија

³⁰ ШОС представља изузетно значајну међународну организацију, јер покрива: 60% територије Евроазије, 25% становништва планете, 15% светског БДП, 8% резерви нафте и 31% резерви природног гаса.

Шенцоу 8 представља још један корак ка реализацији главног циља – успостављања свемирске станице налик на Међународну свемирску станицу (ISS³¹) и руски *Мир*, која ће Кини омогућити „широко истраживање свемира“. Након ове етапе, планирају се две мисије са људском посадом „Шенцоу 9“ и „Шенцоу 10“, којом приликом је предвиђен бо- равак тајконаута³² у модулу Тијангонг у трајању од две седмице. Кина истовремено на- ставља и са развојем свог лунарног програма. Према неким најавама, планирано је слање возила за прикупљање узорака месечевог тла, а у локалним научним круговима се до краја ове деценије предвиђа и слање људске посаде на Месец.

Слика 10 – Еволуција кључних достигнућа НР Кине у космосу

Иако је још увек у извесном заостатку у односу на америчка и руска достигнућа у овој области, Кина убрзано смањује разлику захваљујући модерним достигнућима и својим снажним научним, финансијским и развојним потенцијалима. Кина је од 2003. постала трећа држава која врши истраживања у свемиру са људском посадом, 2008. је реализован први „ход“ тајконаута у свемиру, док је 2010. покренута друга фаза испитивања Месеца. Кинески научници су истовремено усавршили и производњу сателита за комуникацију, које већ неко време испоручују и једном броју земаља у развоју.

Динамичан развој свемирских истраживања спољни критичари доводе у уску везу са јачањем војних потенцијала НР Кине. Западни аналитичари указују на чињеницу да санкције које су пре више од две деценије уведене према НР Кини након догађаја на Тјенанмену (између осталог и искључење из међународног програма *ISS*), нису имале никаквог ефекта и да су само довеле до тога да НР Кина из сопствених ресурса постигне висока достигнућа. Највећи заговорници тзв. кинеске опасности (*China Threat*), поред сталне критике кинеске нетранспарентности, упозоравају и на то да је кинески свемирски програм под пуним мониторингом кинеске армије и у функцији општег јачања војне моћи. С тим у вези, посебно се наводи случај из 2007, када је кинеска армија извршила успешну антисателитску пробу, уништивши један метеоролошки сателит са Земљине површине.

³¹ Међународна свемирска станица (ISS) – заједнички пројекат САД, Русија, ЕУ, Јапана и Канаде.

³² Кинески космонаути, из кинеског *Taikong ren* – људи из свемира.

Са оваквим развојем ситуације и због сталних – безбедносних изазова у окружењу (ДНР Кореја, питања Источног и Јужног кинеског мора и Тајвана), посебно су осетљиви Вашингтон, Токио и Тајпеј, као и један број земаља југоисточне Азије укључене у територијални спор са НР Кином. Токио у томе предњачи због страха да би Кина своју војну моћ могла да искористи против Јапана у случају даљег заоштравања спора у Источном кинеском мору, те је, с тим у вези, јапанска дипломатија данас можда и највећи противник укидања санкција на извоз оружја Кини. Напетости између Пекинга и Тајпеја знатно су умањене након победе Ма Јинђуа и његовог Куоминтанга 2008. године. У региону Јужног кинеског мора тензије су нарасле након изјаве америчке државне секретарке Х. Клинтон да су дешавања у овој зони важан приоритет америчких интереса и, с тим у вези, приближавања Вијетнама и Филипина САД, које у њима виде потенцијалног заштитника у, како ове стране тврде, неравноправном територијалном спору са Кином. Тензије су у последње време посебно изражене у односима непосредних суседа Кине и Вијетнама, где се Кина оштро противи уласку америчких енергетских компанија у пројекте са вијетнамском страном у спорним територијалним водама.

Сједињене Државе су, као доминантан глобални фактор и највећи конкурент НР Кини, свесне да убрзаним развојем Кина све више угрожава њихову позицију, посебно у источном делу Азије, те сталним притисцима и мешањем у њена осетљива питања, укључујући и војна, покушавају да је контролишу. У том контексту и напредовање Кине на плану свемирских истраживања САД доживљавају као додатну претњу њиховој водећој позицији, као опасност која води негативној промени у односу снага када је у питању глобална безбедност. Сједињене Државе су забринуте што је Кина, преко логистичке подршке својих сателита, у све бољој могућности да мониторише војне прилике у региону Азије, и да врши даљу консолидацију свог растућег војног потенцијала према Јапану, Тајвану и региону југоисточне Азије.

С тим у вези, интересантна је и оцена Д. Ченга, стручњака за НР Кину у америчкој Херитеџ фондацији, који указује да је пре четири деценије кинеско руководство приступило свемирским истраживањима у функцији економског развоја земље, али да у садашњим условима све више преовлађује питање безбедности. Он предочава да Кина, иако наспрам САД и даље инфериорна, не жели да са њима улази у директну трку, али избегава и сарадњу, не желећи да јачем конкуренту дозволи могућност контроле над било којим сегментом својих свемирских истраживања, која су Кини значајан фактор у укупном ривалству са САД. У том контексту, Ченг је децидан да кинески програм није креиран у превасходно мирнодопске сврхе, јер, за разлику од САД, није извршена подвојеност између цивилних и војних надлежности, чему у прилог говори и чињеница да кинеским свемирским постројењима и опремом управљају „војни елементи“. Као противтежу кинеском напретку, Ченг је мишљења да САД морају да непрекидно шире свој програм истраживања свемира (критикује укидање слејс шатл мисије), јер ће у противном врло брзо доћи до промене односа снага, са свим негативним импликацијама по примат САД на плану глобалне безбедности.

Закључак

Широко је распрострањено схватање да се азијско-пацифички регион суочава са многобројним безбедносним изазовима, који се протежу од традиционалних, попут територијалних спорова, до нових облика изазова осликаних превасходно кроз

тероризам и организовани криминал у свим појавним облицима. Такође, неспорно је да актуелни територијални спорови могу имати значајан утицај на решавање сличних питања у другим деловима света. Због такве комплексности у решавању проблема, једини адекватан начин је спровођење преговора којима би се проблеми решавали уз потпуно поштовање међународног права, територијалног суверенитета и интегритета држава чланица УН. Истовремено, неопходно је одбацавање сваке врсте насиља, било војног, било политичког, у процесу решавања таквих спорова, јер насиље не представља адекватан пут ка трајном решавању проблема.

С обзиром на то да такви спорови и питања територијалног интегритета и суверенитета представљају веома компликоване и сложене процесе, који су од суштинског значаја за безбедносну ситуацију у азијско-пацифичком региону, можда и кључној области светске безбедносне политике у наредном периоду, пут ка јачању сарадње треба покренути у областим у којима постоје очигледни заједнички интереси. Такве области, у безбедносном смислу, превасходно су везане за нетрадиционалне изазове. На овај начин ширила би се сарадња међу државама региона, умањиле негативне последице прошлости, елиминисали стереотипи и предрасуде и јачало међусобно поверење. За промовисање сарадње и њено унапређење, као и за свеукупно очување социјалне стабилности и хармоније у азијско-пацифичком региону, са безбедносног аспекта корисно је и промовисање операција MOOTW (*Military Operations Other Than War*), поготово у областима хуманитарних асистенција и пружања помоћи угроженом становништву или заједничког учешћа у међународним мултинационалним операцијама.

Најзначајнији спољни изазови НР Кине су: територијални спорови, нестабилна периферија, недостатак стратешког поверења између великих сила и како адаптирати нови кинески идентитет у промењени регионални и глобални поредак. Реална опасност по безбедност НР Кине није споља, него управо велики унутрашњи изазови, као и способност НР Кине да се брзо адаптира на промене и адекватно адресира унутрашње проблеме (неуједначен развој, корупција, сиромаштво и сл.). Кина мора да обезбеди годишњи раст БДП изнад 8%, што тренутно није случај. Иако је извесно да Сједињеним Државама одговара одржавање тензија у региону, мора се пронаћи начин њиховог конструктивног укључења у решење регионалних проблема. За сва питања постоје решења, па чак и она најосетљивија, попут Тајвана. Сједињене Државе заговарају мирољубиви разлаз, а НР Кина мирољубиво уједињење Тајвана. За почетак, заједнички именоватељ решења је мирољубиви приступ проблему. Сва кризна жаришта су уједно и нова дугорочна шанса за јачање међусобног поверења и кооперативност главних актера у креирању неопходне стабилности региона.

У будућности може се очекивати да ће НР Кина задржати највећи утицај у азијско-пацифичком региону. Решења за велики број безбедносних изазова и претњи директно зависе од кинеске позиције, чињења и нечињења. Међутим, НР Кина сама не може обезбедити развој дугорочног мира, стабилности и заједничког просперитета у региону. Све земље региона морају да сарађују не само међусобно, него и са међународном заједницом у изградњи заједничке платформе која би омогућила адресирање не само забринутости великих сила, него би покривао различита билатерална и мултилатерална питања.

Азијско-пацифички регион је комплексан са различитим националним карактеристикама, социјалним системима и степенима развоја. Концепт „5К“ је основа за одржавање стабилности и мира у АПР, а то су: комуникација, координација, поверење (*confidence*), сарадња (*cooperation*) и мирољубива коегзистенција (*peaceful coexistence*). Специ-

фичност азијско-пацифичког региона, посебно у домену већ истицаног економског утицаја на глобална тржишта, упућује и на закључак да би развојем поверења и сарадње у региону, кроз унапређење безбедносне архитектуре, дошло до остваривања значајних предуслова за превентивно спречавање појављивања понашања држава у складу са обрасцима безбедносне дилеме, деловања у складу са политиком равнотеже снага, као и евентуалне појаве трке у наоружању. Тиме би сарадња остварила не само директан утицај на регионална и глобална дешавања, већ би посредно деловала и на дужи рок, спречавајући одређене компликације безбедносне ситуације, које су се већ одигравале током историје у многим деловима света.

Литература

1. US Department of Defense, Annual Report to Congress: *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*, May 2012.
2. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, *China's National Defense*, March 2010.
3. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, *Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China*, September 2012.
4. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, *China's Peaceful Development*, September 2011.
5. The National Institute for Defense Studies of Japan, *East Asian Strategic Review*, 2012
6. Buzan, B.: *People, States and Fear*, Second Edition, London, Lynne Rienner Publishers, 1991.
7. Deibel, T.: *Foreign Affairs Strategy*, The National War College, Cambridge University Press, 2007.
8. Дугин А.: *Основи геополитике*, Екопрес, Зрењанин, 2004.
9. Terriff T., Croft S., James L., and Morgan P.: *Security Study Today*, Polity Press, Cambridge, 1999.
10. Кисинџер Х.: *Да ли је Америци потребна спољна политика-у сусрет дипломатији 21. века*, БМГ, Београд, 2003.
11. Mahan, A.: *The Influence of Sea Power upon History 1660–1783*, The Project Gutenberg Ebook, 1890.
12. Spykman, N.: *The Geography of the Peace*, Harcourt, Brace & Co., New York, 1944.
13. Thomas G. M.: *Asia in the balance: Transforming US military Strategy in Asia*, American Enterprise Institute, June 2012.
14. Bruce R.: *World Politics-The Menu for Choice*, Wadsworth, Boston, 2010.
15. Baylis, J.: *International Security in the Post-Cold War Era, The Globalization of World Politics*, Oxford, Oxford University Press, 1997.
16. Baylis, J., Wirts, J., Cohen, Eliot and Gray Colin: *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategy Studies*, New York: Oxford University Press, 2002.
17. Flanagan, S. and Schear, J.: *Strategic Challenges*, First Edition, NDU Press, Washington DC, 2008.
18. Arrighi G.: *Adam Smith in Beijing: Lineages of the 21st Century*, Verso, January 2009.
19. National Military Strategy, Pentagon, February 2011.
20. Sustaining U. S. Global Leadership: Priorities for 21. Century Defense, January 2012.